Celkovost a celky

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

2014

jedná se o část původního dokumentu:

2014

◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 31. 8. 2014

◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 31. 8. 2014

Celkovost a celky

Pojetí celkovosti a celků může mít dost rozmanitou podobu, od naprostého odmítání až po chápání „všeho“ dohromady, veškerenstva, světa, univerza atd. jako jednoho velikého celku. Oba zmíněné extrémy však jakoby zapomínají na celkovost a celky uvnitř veškerenstva, uvnitř světa skutečností. Proto skutečný problém musíme vidět právě u celků vnitrosvětných, které je třeba principiálně odlišovat od pouhých hromad (toto odlišení náleží už od starověku – přinejmenším od Hérakleita a výrazně od Aristotela – do filosofického myšlení). Teprve když začneme zkoumat vnitrosvětný celek (a jeho celkovost), můžeme dospět k zásadně významným tématům, jako je např. vytváření a udržování mezí (či hranic), jejichž prostřednictvím a pomocí se „celek“ nejen vyděluje ze své situace resp. ze svých souvislostí s jinými celky (skutečnosti), ale díky kterým může také do nových vztahů a souvislostí aktivně vstupovat. Již samo rozlišování mezi celkem a jeho částmi ukazuje, jak jinak se to má v případě pouhých aglomerátů či agregátů. Musíme ovšem vzít na vědomí, že ne každý typ vztahů či souvislostí vede k vytváření nějakého „celku“; proto známá teze, že vše souvisí se vším, ještě nemusí znamenat, že všechno dohromady tvoří nějaký obrovský, všesvětový celek; neméně důležité jsou totiž také ne-souvislosti, které charakterizují „náš svět“ stejně tak jako souvislosti. Jinak řečeno: souvislosti neboli vztahy (a míníme jen ty skutečné, nikoli ty, které si konstruujeme jako jakési lešení, abychom jimi pak postihovali skutečnost) mají své meze, své hranice. Samotná skutečnost, že se nějaké děje vyskytují časově i prostorově blízko sebe (takže nějaké vztahy či souvislosti tam vždycky najdeme), vůbec neznamená, že ony různé děje k sobě opravdu náleží, že vytváření opravdu nějaký větší děj, jehož jsou součástí. Dobrým příkladem je to, jak ve zdánlivě totožném prostoru a v témž čase (nikoli jen bodu) spolu mohou různé „události“ (např. živé bytosti, ale také jejich různé formy spolu-bytí) vytvářet i na relativně dlouhý čas jakési zvláštní místo či spíše útvar, jemuž říkáme biotop. Takovým biotopem je třeba les nebo louka apod. Ani les, ani louka nejsou skutečným celkem, ale nejsou ani pouhou hromadou. Proto mezi pouhou hromadou a pravým (skutečným) celkem najdeme celou řadu forem spolubytí a spolužití, jež navíc ani nemůžeme a nesmíme považovat jen za jakési přechodné formy či typy.

(Písek, 140831-3.)